

СОВРЕМЕННОСТЬ

3

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2006

Год. 54, број 3 (јули)

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

д-р Васил Тоциновски, главен и одговорен уредник

м-р Ранко Младеноски, извршен уредник

м-р Виолета Мартиновска, уредник

Славчо Ковилоски, уредник

Лектор

Верица Тоциновска

Коректор

Божо Стефановски

Ликовно-графичко решение

Илија Богоевски

Компјутерска подготовка и печат

Академски печат, Скопје

sovremenost_mk@hotmail.com

СОДРЖИНА

КНИЖЕВНИ ДИЈАЛОЗИ

<i>Благоја ИВАНОВ</i> ВРЕМЕТО, ЖИВОТОТ И ЛИТЕРАТУРАТА Разговорот го водеше Васил Товиновски	7
ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА	
<i>Светлана ХРИСТОВА–ЈОЦИК</i> СВЕТИ СОЗДАНИЈА	15
<i>Цветан ГРОЗДАНОВ</i> СВЕТИ ЛИЧНОСТИ, ХРИСТИЈАНСКИ МИСИОНЕРИ, ПОГЛАВАРИ И ПОДВИЖНИЦИ ВО СКУЛПТОРСКОТО ДЕЛО НА АКАДЕМИК ТОМЕ СЕРАФИМОВСКИ	16
<i>Петре БАКЕВСКИ</i> МРТВИТЕ МОЖАТ ДА ТАНЦУВААТ	23
<i>Богоја ТАНЕВСКИ</i> ВИОРИ НИЗ ВРЕМЕТО	45
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> БЕЛИ ТРАГИ	49
ИНТЕРПРЕТАЦИИ	
<i>Блаже РИСТОВСКИ</i> ИЗЛАГАЊЕ ПРИ ОДБРАНАТА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ЗА КРСТЕ П. МИСИРКОВ	53
<i>Гане ТОДОРОВСКИ</i> ЗАПИС ЗА НИКОДИМ КОНДАКОВ И НЕГОВАТА КНИГА „МАКЕДОНИЈА“ ОД 1909 ГОДИНА	59
<i>Ала Г. ШЕШКЕН</i> ФЈОДОР МИХАЈЛОВИЧ ДОСТОЕВСКИ И МАКЕДОНСКАТА ПРОЗА ВО 50 - 80-ТИТЕ ГОДИНИ НА МИНАТИОТ ВЕК	64
<i>Виолета МАРТИНОВСКА</i> (НЕ)РАСТАЈНЕТОСТА НА АПОКРИФИТЕ	71
<i>Весна МОЈСОВА–ЧЕПИШЕВСКА</i> ТИРАНИЈАТА И РАЗВЛАСТУВАЊЕТО	81

<i>Славољуб ОБРАДОВИЌ</i> ПОЕТ НА МОДЕРНАТА КЛАСИКА ЕДЕН ВПЕЧАТОК ЗА ПОЕЗИЈАТА НА ГАНЕ ТОДОРОВСКИ	89
<i>Разме КУМБАРОВСКИ</i> СОНОТ КАКО ЈАВЕНИЕ	93
<i>Владимир ИЛИЕВСКИ</i> ЦИТАТ, ЦИТИРАЊЕ, ЦИТАТНОСТ КУС ПРЕГЛЕД НА ТЕОРИСКИТЕ ПРОМИСЛУВАЊА	95
ИСЧЕКОРУВАЊА	
<i>Кемо ЃОЗО</i> ПИСМАТА ЗА НЕА (СЕ ЧИТААТ ВО ПРОДОЛЖЕНИЈА, А ТРААТ ДО БЕСКОНЕЧНОСТ)	106
<i>Мирослав ГОРОБИНСКИ</i> ГОРА	111
ПРИОПШТУВАЊА	
Страници за списанието „Дакороманија“, Алба Јулиа, Романија <i>Јон МИЛОШ</i> ТВОЈАТА И МОЈАТА ЛЈУБОВ	115
<i>Марија МАРЏИНЕАН</i> СВЕЗДО МОЈА	116
<i>Михаил ПРЕПЕЛИЦА</i> ДАЈ МИ ЖИВОТ	117
<i>Вероника ДИМИТРЕСКУ</i> ТЕ ЧЕКАМ	118
<i>Михаил И. ВЛАД</i> ПО КОЈ ПАТ	119
<i>Габриела ЧОБАНУ</i> БЕЗ ТЕБЕ	120
<i>Емилијан МАРКУ</i> ЦВЕЌЕ ЗА ТЕБЕ АУГУСТА	121

<i>Марта ИЗСАК</i> ЕРУСАЛИМ	122
<i>Виктор МИХАЛАКИ</i> МОЛБА	123
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> НАРАТОЛОШКИ ПРИРАЧНИК	125
<i>Виолета МАРТИНОВСКА</i> (НЕ)СОКРИЕНИ НЕШТА	134
<i>Катица КУЛАВКОВА</i> САКРАЛИЗАЦИЈА НА ПОЕТСКАТА РЕЧ	136
<i>Благоја ИВАНОВ</i> ЧОВЕКОТ И НЕГОВИОТ ЖИВОТ	138
<i>Никола АЛТИЕВ</i> МАКЕДОНИЈА ВЕЧНОБОЛ ВО ДУШАТА НА МАКЕДОНЕЦОТ	141
<i>Македонка ЈАНЧЕВСКА</i> ИСПОВЕД ЗА ЛЌУБОВТА И БОЛКАТА	145
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> ПОЛНОЗНАЧНОСТ ВО ЕДНОСТАВНОСТА	147
<i>Славчо КОВИЛОСКИ</i> ФИЛМ ВО СЛИКИ	151
<i>Борис АПОСТОЛОВ</i> ЕЗОП ОД МАКЕДОНИЈА	153
<i>Борис АПОСТОЛОВ</i> РОДЕН КРАЈ СО СРЦЕ И ПРИ СРЦЕ	156
ХРОНИКА	158

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ПОЛНОЗНАЧНОСТ ВО ЕДНОСТАВНОСТА
Елена С. Пренцова, Јас, Современост, Скопје, 2006

Редакцијата на најстарото книжевно списание во Македонија, „Современост“, уште еднаш ги отвори широко своите порти за уште еден дебитант на полето на македонското поетско творештво. Елена Пренцова во издание на „Современост“ ја објави својата прва поетска книга со едноставен наслов „Јас“.

Дебитантската поетска збирка на Елена Пренцова е исполнета со стихови за љубовта. Целата збирка можеме да ја детерминираме како „љубовна приказна“ структурирана во три глобални сегменти: барана љубов, остварена љубов, загубена љубов. Сите овие делови на збирката се реализирани со помош на повеќе јазично-поетски средства за кои авторката сметала дека ќе можат најфункционално да ја експлицираат и да ја имплицираат поетската порака.

Она што е најзабележливо во првиот сегмент, што го определуваме како „барана љубов“ или потрага по љубов, е нагласената колоквијалност на поетскиот јазик на Пренцова што не е многу типично за поетскиот книжевен стил. Така е тоа затоа што тоа има значајна семантичка функција. Идентификуваното отсуство на љубов (или отсуство на остварена љубов) бара отсуство на силно изразен поетски јазик. Симплифицираните јазични средства ја имплицираат симплификативната состојба - отсуство на љубов или не-љубов. Авторката интуитивно знае дека таквата секојдневна,

обична ситуација може најдобро да се транслитерира со секојдневен, обичен говор. Тоа веќе не е така во следните фази од поетскиот „расказ“ на Елена Пренцова. А тоа не е така затоа што не треба и не смее да биде така.

Во следните два сегмента од збирката (остварена љубов, загубена љубов) веќе ги среќаваме оние вообичаени и препознатливи стилско-поетски елементи коишто ја прават оваа поезија да биде тоа што е - поезија. За почеток само ги набројуваме за да можеме натаму одделно да ги анализираме, елаборираме и илустрираме: персонификација; хипербола; компарација; метафора; синегдоха; метонимија; оксиморон; ефект на очудување; бинарната опозиција Ерос - Танатос; огледална структура; присуство на два лирски субјекта; цитатност; опозиција идеализам - материјализам. Се разбира дека оваа поезија на Елена Пренцова има и други свои особености, но ние овде ги издвојуваме оние коишто се доминантни во стиховите на поетската збирка „Јас“.

Персонификацијата подразбира антропоморфизација и антропологизација, односно оживување на апстрактните поими и неживите предмети. Во стихозбирката на Пренцова персонификацијата има функција да го означи преминот од првиот мотивско-тематски сегмент кон вториот, односно од „барање љубов“ кон „остварена љубов“. Персонификацијата

фикацијата овде има еден вид иницијативен ефект - да се поттикне, да се оживее љубовта. Токму затоа воопшто не е случајно тоа што првите траги од типичниот поетски говор ги среќаваме во форма на антропоморфизирани апстракции: „Среќата има лик,/ а тоа е твоето лице, е твоето тело“ (стр. 11); „Потребен е еден шепот/ што ќе заспије на твоите усни“ (43). Свои персонифицирани форми добиваат, исто така, и *цветојот*, *сонцето*, *ноќта*, *живојот* (62) и слично.

Хиперболизацијата не е многу честа тропа во првата поетска збирка на Пренцова. Меѓутоа, фактот што таа се појавува уште во првата песна говори за значајното место што таа го зазема во хиерархиската поставеност на стилските изразни средства во овој дискурс. Овде се среќаваме со една наратолошка супстанција невообичаено инволвирана во поетски говор. Станува збор за хиперболизирани предикативни перформанси на лирскиот субјект (во наратологијата тоа се нарекува функција на ликот, или актант) кои ја манифестираат натамошната (предвидлива) поетска потрага: „Би го заледила Сонцето/ кога би побарал/ и би ја запалила Месечината во оган/ за тебе... Можам да ги исушам сите води на Земјата/ само ако посакаш“ итн.

Во поетскиот јазик на Елена Пренцова метафората има едно посебно место и една специфична функција. Велиме посебно место затоа што таа е најдоминантна стилска фигура во сета збирка, а специфичноста на нејзината функција ја согледуваме во тоа што преку неа е извршено она меѓусебно поистоветување на двата лирски субјекта. Тоа поистоветување, се разбира, функционира и во компаративните поетски структури кои се јавуваат како силни метафори: двата лирски субјекта се како (слични на) „Сонце на денот“; „Месечина

во ноќта“; „слободна птица на небото“; „вода во почвата“ (42); денот се идентификува со светлина; ноќта со месечина; светот со љубов, но и двата лирски субјекта се идентификуваат со љубов (47). Со метафорични елементи се среќаваме и во „тројната“ песна (три песни со еден наслов означени со римски броеви - I, II, III) со еден наслов „Солза во окото“, која се чита како „една песна во две огледала“ поради нивната идентична и симетрична структура (48, 49, 50). Насловот на песната, всушност, е метафора за двата лирски субјекта одделно - и првиот и вториот субјект добиваат подеднаква ознака - „солза во окото“ (тие се две „исти“ нешта), а во третата песна оваа метафора веќе е ознака за двата лирски субјекта (тие се „едно“ нешто). Несомнено е дека синтагмата „солза во окото“ функционира како компарација, односно како метафора - „јас сум солза во окото“; „ти си солза во окото“; „двајцата сме солза во окото“ („физичкото“ отсуство на прилогот *како* не значи дека неговото значење не е присутно во споредбениот поетски конструкт). Меѓутоа, оваа метафорична конструкција, на рамниште на трите песни, функционира и како синегдоха (делот за целината), а општопознато е дека синегдохата има метонимиски карактер. Тоа, секако, значи дека младата авторка Елена Пренцова бара и наоѓа едноставни стилски елементи кои, пак, на рамниште на теориските дескрипции се идентификуваат како сложени метафорично-метонимични поетски структури. Со ова уште еднаш се потврдува тезата на Мајкл Рајфатер дека книжевно-теориските термини *метафора* и *метонимија* имаат свои допирни точки, односно дека метафората е метонимична и метонимијата е метафорична и дека многу често може да се зборува за

метафорично-метонимиски или за метонимиско-метафорични семантички конструкции.

Идентични ефекти младата авторка постигнува со оксиморонските состави. Оксиморонот како стилско изразно средство мошне често се јавува во оваа поетска книга: „го слушам твојот молк“ (17); замрзнато сонце, исушени води (7); молкот зборува, допирот зборува (43); чувствителна суровост (53) и слично. Преку ваквите и слични поетски сегменти се постигнува оној таканаречен ефект на очудување, поим којшто со својата оперативност излегува надвор од рамките на поетската структура и навлегува во областа на адресатот, рецепиентот, во случајов читателот. Кога зборуваме за „слични поетски сегменти“ мислиме, пред сè, на една граматичко-морфолошка практика во поезијата на Елена Пренцова. Конкретно, мислиме на онаа постапка која подразбира дестабилизирање на граматичката категорија *ипреодносii*, односно трансформирање на непреодните во преодни глаголи: „солза... да ја заплачам“; „умри ме“; „ми ја умре љубовта“ и слично. Авторката тука, бездруго, е свесна за поетската слобода, за она што се нарекува *licentia poetica*, но истовремено таа е свесна и за тоа дека таа „од бога дадена“ слобода не подразбира и право за внесување анархија или хаос во чувствениот поетски свет. Уште Блаже Конески во својата „Грамматика“ ја покажа традицијата во македонската писменост која се однесува на ваквата невообичаена употреба на непреодните глаголи како преодни, а меѓу другото вакви јазични конструкции Конески пронајде и кај прилепскиот мајстор на зборот, Марко Цепенков. Покрај ова, ефектот на очудување го препознаваме и на семантичко рамниште. Навистина „очудува“ онаа вистинита и убедлива поетска порака на Пренцова за „егоизмот на љубовта“ („јас те сакам заради себе“).

Во неколку наврати веќе зборувавме за постоењето на „два лирски субјекта“ во оваа поетска збирка на Елена Пренцова. Вообичаено е низ чувствениот поетски свет на една песна или, пак, на една поетска збирка да нè води еден привилегиран лирски субјект од позициите на својата гледна точка. Меѓутоа, авторката овде воведува алтернативна гледна точка, односно алтернативен лирски субјект. Првиот лирски субјект го детерминираме како „Таа“ (женски аспект), а вториот лирски субјект како „Тој“ (машки аспект). Како основни формални показатели за ваквата извршена дистинкција ни служат граматичките категории род и број. На пример, во првата песна со наслов „Зошто не ме сакаш“ лирскиот субјект се декларира преку единската глаголска л-форма во женски род: „би ја запалила“; „би те сакала“; „би ти била“ и слично. Веќе во песната „Ти и јас“ идентификуваме друг лирски субјект препознатлив преку придавките, односно преку нивната единска форма за машки род: „Ке сум слеп“; „Ке сум нем“. Што значи тоа? Тоа значи дека лирскиот субјект и лирскиот објект ги замениле своите позиции - лирскиот субјект станува лирски објект, а лирскиот објект станува лирски субјект. Кажано со речникот на наратологијата, авторката става во функција двајца „наратори“, односно две фокализантни точки. Со тоа уште еднаш практично се покажува теориската поставка дека авторот не може да се поистоветува со лирскиот субјект.

Ваквата поетска структура со два лирски субјекта ѝ овозможува на авторката и натаму да ја развива својата порака, значи да го збогатува поетскиот дискурс на семантичко рамниште. Откако имплицитно потсетува на онаа стара вистина дека за љубов (но и за омраза) се потребни двајца, Пренцова потсетува уште на нешто: дека кога е во прашање љубовта многу од природните закони стануваат неважечки. Имено, уште од

поодамна нашата поетеса Светлана Христова-Јоциќ укажа на тоа дека математичката равенка $1 + 1 = 2$ е невалидна за поезијата, зашто таму (во поезијата, односно во љубовта) $1 + 1 = 1$. Две души во љубовта се соединуваат и прават - едно. Ете зошто Елена Пренцова инволвира два лирски субјекта во нејзината поетска книга.

Категориите живот - смрт, љубов - омраза, светлина - мрак и слично, ја воведуваат во оваа поетска збирка и бинарната опозиција Ерос - Танатос, односно противставеноста на конструктивните наспроти деструктивните сили. Имплицитно во оваа поезија би можело да се прочита онаа филозофска теза за опозитните структури - каде што има живот, има и смрт; каде што има љубов, има и омраза; каде што има светлина, има и мрак; Или: нема живот без смрт и нема смрт без живот; нема љубов без омраза и нема омраза без љубов. Во последните песни од збирката „Јас“ на Елена Пренцова може, ако ништо друго, барем да се насети кај лирскиот субјект „Таа“ она

чеховско поистоветување на силата на љубовта и силата на омразата. Познатиот и често употребуван исказ „Толку ме сакаше што не можеше да живее без мене“, како што е познато, Чехов го дополни со спротивното: „Толку ме мразеше што не можеше да живее без мене“. Тука се раѓа веќе и онаа противставеност на идеализмот и материјализмот. Лирскиот субјект што го определивме како „Таа“ трага по вистинска, искрена, чиста, платонска љубов која, пак, според епиглот во оваа поетска збирка, „значи досмртна болка“ и „казна“.

Што значи сето ова? Сето ова што досега беше кажано и покажано значи дека зад едноставниот поетски израз во збирката „Јас“ на Елена Пренцова се затскрива мошне сложена семантичка структура. Тоа, пак, од своја страна значи дека со оваа поетска збирка младата авторка Елена Пренцова покажа дека го поседува оној поетски импулс како природна или, пак, како божја дарба - кој како милува.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

д-р Димитар Бошков, претседател

д-р Добрила Миловска

д-р Васил Тоциновски

Радован П. Цветковски

Мишо Китаноски

Надзорен одбор

Божо Стефановски

Јованка Сарџовска

Аленка Лапе

Јусуф Сулејман

Никола Алтиев

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

Списанието излегува петпати годишно со материјална поддршка од Министерството за култура на Република Македонија
Материјалите до еден авторски табак се доставуваат на дискета и печатен текст со фонт Pulstajms7 за кирилско писмо и Times New Roman за латинско писмо. Другите користени фонтови да се снимат на дискета со текстот.
Ракописите не се рецензираат и не се враќаат.
Адреса: Списание „Современост“, Скопје
ул. „Франклин Рузвелт“ 8, пош. факс 221
Чек с/ка 300000001185473,
Даночен број 4030988132811
Комерцијална банка а.д. Скопје
Годишната претплата изнесува 1000 денари, а за странство 40 евра.

ISSN 0038-5972